

VARGA ATTILA

JOGI LÁTLELET A KISEBBSÉGI MAGYAR
KÖZÖSSÉG LÉTHELYZETÉRŐL

Fábián Gyula (szerk.) – Bethlendi András – Bogdán Andrea – Ilyés Zsolt – Kovács Bálint – Pál Előd – Veress Emőd: *Standard de controversate ale coexistenței juridice dintre majoritate și minoritatea maghiară în România*, Editura Hamangiu, București, 2020, 410 oldal

A kontextus: bevezető gondolatok

„100 évvel vagyunk azt követően, hogy a Román Királyság először vette át a szuverenitás felelősségét azon területek fölött Erdélyben és részben a Bánát és Partium területeit, ahol magyar népesség is él.” Ezzel a mondattal kezdődik a könyv kiadójának, szerkesztőjének Fábián Gyula egyetemi tanárnak az előszava, mely egyben meghatározza azt a történelmi és aktuális kontextust, a múlt és jelen koordinátáit, melynek origója a trianoni békeszerződés megkötése, egyik tengelye pedig az erdélyi/romániai magyar közösség küzdelme jogaiért, a másik tengely a román állam változó kisebbségvédelmi politikája és jogalkotása, melyet alapvetően egy féltő, *többségvédelmi* felfogás határoz meg.

A trianoni szerződés centenáriumának, ebben a több okból is szomorú évében azt gondolnánk számtalan megemlékezés történt és a legkülönbözőbb tematikájú tudományos, vagy kevésbé tudományos munka készült el, valójában azonban olyan objektív, értékelő, elemző, tanulságokat, esetleg további tennivalókat megfogalmazó tanulmány, könyv, netán program alig, vagy csak kevéssel találkozhattunk.

Tiszteletre méltó, jelentősnek mondható kivételt képez és hiánypótló is egyben ez a tanulmánykötet, mely nem a siránkozó, panaszkodó megemlékezés hangján szól, hanem a tudomány nyelvén elemez, értékel, és megfelelő fogadókészség esetén akár a jövőre nézve mutathat irányt, nyithat új perspektívát.

E kiváló könyv egyszerre rendelkezik erős szimbolikus jelentőséggel, már csak az említett százéves évforduló kapcsán is, de ennél messze jelentősebb, pusztá léte, céljai, tartalma okán és azon körülményből kifolyólag, hogy ezúttal az erdélyi magyar jogász-elit, román nyelven készített egyszerre kisebbségpolitikai látleletet, tudományos igénnyel megírt, átfogó, széleskörű jogi elemzést, értékelést, és fogalmazott meg mindezzel gesztusértékű, dialógusra ösztönző kéznyújtást.

Hajlamosak voltunk/vagyunk elfogadni és kicsit talán meg is szoktuk, hogy a politika gyorsreagálású nyelvezetében, sokszor közhelyszerű kliséiben elbeszélő, leegyszerűsítő retorikájában megrekedjünk, és megelégedjünk kétségtelenül értékes, de szórványosan megjelenő, gyakran aktuálpolitikai eseményekhez köthető tanulmányokkal, polemizáló esszékkel, melyek egyébként szép számmal jelentek meg az elmúlt évek/évtizedek során.

Ezúttal azonban egy valóságos tudományos csoport, jogtudományi, kisebbségjogi *kutatóműhely* jött létre (még ha csak e könyv megírására is) megkülönböztetett figyelemmel és tudatossággal törekedve arra, hogy átfogó képet nyújtson a jelenlegi romániai magyar kisebbségi léhelyzetről bemutatva jogtörténeti, összehasonlító jogi, nemzetközi jogi és belső törvényhozási, illetve jogalkalmazási aspektusokat egyaránt.

A cím: a nemzetiségi kérdés összetettsége

Már a terjedelmes cím is jelzi, hogy egy rendkívül összetett kérdéssel állunk szemben, mely többretegű jelentéstartalmakat hordoz és ehhez mérhető értelmezések, elemzések szükségesek, melyek az egyes tanulmányokban külön-külön, és a kötet egészében egységesen meg is jelenik.

A román többség és a magyar kisebbség közötti, az elmúlt három évtizedet magába foglaló, meglehetősen változó viszony jelzi azt a bizonytalan alaphelyzetét, léhelyzetét a magyar kisebbségi közösségnek, melyben nem tekinthetünk semmire mint végérvényesen, vissza- és megfordíthatatlannak gondolt problémákra avagy jogokra, jogosultságokra. Ez a bizonytalan és bizonytalanságban tartó többségi politikai felfogás és gyakorlat, melyhez hasonló szellemű joggyakorlat is társul, valamint a belső, nemzeti és a külső, nemzetközi jogi standardok eltérő értelmezése, megítélése valamint alkalmazása, jelzi a viszony feszültségteli, potenciális, helyenként hamisan kreált vagy éppen nagyon is valóságos konfliktusokkal terhelt jellegét.

A címben foglalt, számomra a legizgalmasabbnak tűnő, alapos elemzést, és helyes értelmezést igénylő szóösszetétel a *jogi együttélés* fogalma. Ugyanis magyarázatra szorul, hogy mit jelent a *jogi együttélés*, többség és nemzeti kisebbség között, mi lehet ennek a valós tartalma.

A nemzeti többség és nemzeti kisebbség jogi együttélése egyik aspektusában egy elkerülhetetlen egyenlőtlenséget (adott esetben, a kisebbségre nézve akár hátrányt) fejez ki, amennyiben általános jogelv szerint is, a jogszabályokat, így a nemzeti kisebbségek jogaira vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket a *nemzeti többség* hozza meg. A demokrácia szabályai szerint váltakozó politikai többség természetesen lehet nagyon különböző felfogású, világnézetű, rendelkezhet eltérő politikai célokkal, tervekkel, megoldásokkal, de bármilyen összetételben és színezetben is, a politikai többség, a nemzeti kisebbsé-

gek bizonyos jogai, elvárásai, követelése, megoldásai esetén, mindig nemzeti többségként fog dönteni. Ez pedig még akkor is igaz, ha a magyar közösség érdekképvisellete jelentős parlamenti, és/vagy kormányzati szerephez jut. A történelmi helyzetből adódóan, de a demokrácia korántsem tökéletes törvényszerűségei okán is, mindig románok fogják meghozni a magyarokra vonatkozó jogszabályokat. Végső soron mindig a többségi politikai akarat – melynek háttérében lehet meggyőződés vagy valamely belső, jellemzőbben azonban külső nyomás hatására – dönti el a nemzeti kisebbségekre vonatkozó érvényes jogszabályokat. Ezzel szoros összefüggésben említhető, egyik alapvető problémája a kisebbségi politikának, amely a *rólunk nélkülünk*, vagy *rólunk velünk* eltérő megközelítéseiben fejezhető ki.

A jogi együttélés ezen törvényalkotási, jogalkotási vonatkozásában érzékelhető ez a sajátos, a demokrácia alapelveihez köthető, ilyen értelemben akár természetesnek tekinthető egyoldalúsága, amely azonban korrigálható, a döntések meghozatalába történő bevonással, vagy adott esetekben (bár erről hallani sem akar a nemzeti többség) a kisebbségi vétő (vétőjog) érvényesítésének a lehetőségével.

A jogi együttélés másik aspektusa a jogállamisághoz köthető, amennyiben ez jogegyenlőséget, mi több esélyegyenlőséget feltételez, illetve kellene teremtsen valamennyi román állampolgár számára.

A jogszabályok – alkotmányos rendelkezés szerint is – mindenkire egyformán vonatkoznak, ami azonban nem merülhet ki a formális jogegyenlőségben, hanem különösen a nemzeti kisebbségi jogok tekintetében, pozitív diszkriminációt, megkülönböztetett, a valós esélyegyenlőséget lehetővé tevő, megteremtő jogszabályokat és intézkedéseket tesznek szükségessé. E vonatkozásban azonban az a tapasztalat, hogy még ha léteznek is adott területen megfelelőnek tekinthető jogszabályi rendelkezések, a hatóságok (közigazgatási és bírósági hatóságok) jogalkalmazása és joggyakorlata jelentős mértékben lerontja ezek hatékonyságát, érvényesíthetőségét.

A *standardok* tekintetében, és elsősorban a nemzetközi jogi dokumentumok által rögzített azon rendelkezéseire utalok, melyek érvényesítése, alkalmazásuk biztosítása jogi kötelezettséggé vált a részes államok számára, mégis vitattak, és gyakran eltérő értelmezéseket kapnak.

Az értelmezhetőségen túlmenően a mindenkori alapvita, az az eltérő szemlélet mely szerint a többség, egyébként tévesen a standardokat a nyújtandó, elismerendő, biztosítandó jogok maximumának, felső határának tekintti, a nemzeti kisebbségek, pedig olyan minimális alapszintű jogoknak, mely alapot és kiinduló pontot képeznek, az akár egy országban is nagyon különböző helyzetben élő nemzeti kisebbségek számára, és amely különbözőség az egyes államokban még nyilvánvalóbban kimutatható.

A tartalom: tárgyilagosság, őszinteség, nyitottság

Az egyes tanulmányokat alapvetően a tudományos tárgyilagosság, a szakmai, emberi őszinteség és a párbeszédet ösztönző nyitottság jellemzi.

A kötet szándéka, célja, melyet a kiadó előszavában fogalmaz meg, hogy kifejezetten a magyar nemzeti kisebbség jogvédelem szempontjából hiányosnak, deficitnesnek tekinthető aktuális helyzetét tárgyilagosságon bementassa.

Ilyen megközelítésben nagyon őszinte, nyitott és közvetlen ez a kötet, ugyanis nem általában a nemzeti kisebbségekről, még csak nem is a romániai nemzeti kisebbségek egyébként nagyon diffúz, eltérő érdekeltségű, lehetőségű, igényű nemzeti kisebbségekről, hanem nagyon konkrétan a romániai magyar nemzeti kisebbségről/közösségről szól.

Az őszinteség egy további jele, ami lehetne jövőbeni, az eddigiekhez képest tartalmasabb jobb színvonalú dialógus előfeltétele, hogy kik szólnak, kikhez. Konkrétan a szerzők egy új generáció, szakmailag is nagyon jól képzett képviselői akik, bár kiválóan ismerik a román-magyar közös történelmi múltat, de koruknál fogva, még a közlemúlt (90-es évek első fele) történéseivel, főként hibáival sem kell azonosulniuk vagy felelősséget vállalniuk.

Akikhez pedig szólnak elsősorban az az új román többségi generáció, melynek szintén nem kell azonosulnia azzal a történelmi múlttal, amit a magyar közösség sérelmez. Ilyen formán meg lehet haladni a sérelmi politizálást (ami, magyar részről, legalább egy jó évtizede már elkezdődött) és elindítani, megalapozni egy új, tárgyilagosságon, indulat mentesebb, professzionálisabb párbeszédet. A magam részéről a szerzők írásaiban kiolvasható célokból, szándékokból ezt a szemléletváltást vélem felfedezni, bár nem állítom, hogy adottak az új generációk közötti párbeszéd szellemi, kulturális és főként akarat feltételei.

A tartalmat érinti a kötet szerkezete, mely nagy pontossággal követi a magyar nemzeti kisebbség politikai és jogi törekvéseinek valamennyi területét, úgymint a nyelvhasználati jogok az oktatásban, a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban, az autonómiaformák, kulturális és területi autonómia, nemzeti szimbólumok használata és a jogtalanul elvett egyházi ingatlanok visszaszolgáltatása.

Figyelemre méltó továbbá, hogy az egyes tanulmányok szinte mindegyike azonos szerkezeti elemeket tartalmaz, (történelmi háttér, nemzetközi kitekintés, nemzeti és nemzetközi szabályozások, ezek alkalmazása, az alkalmazások hiányosságai, visszasságok és a mindezekből adódó, levonható következtetések) egységes szerkesztési szempontok szerint kerül tárgyalásra az adott téma, amely biztosítja az egész kötet belső koherenciáját, logikáját, követhetőségét, már-már a szó legnemesebb értelmében vett, oktatásra készítő, tan-könyvszerű jellegét.

A témák: a kisebbségi jogok állapotáról az egyes tanulmányokban

Az egyes tanulmányok terjedelme kétségtelenül mennyiségi adatnak tekinthető, de ezek összevetése, összehasonlítása sokat elárul az adott témakör helyzetéről, szabályozottságáról, a jogalkalmazás jellegéről, az adott területen tapasztalható állapotokról, a kisebbségi léthelyzet minőségéről.

A hét fejezetből (tanulmányból) hat (II-VII) 30-70 oldal közötti terjedelműek, míg a romániai magyar nyelvű oktatásról szóló első fejezet lényegében egy kisebb füzetnyi, a maga 140 oldalával. Ez több mindenre is rávilágít. Kétségtelen, hogy a jelenlegi romániai kisebbségvédelmi rendszerben a magyar közösség számára a legfontosabb és legtartalmasabb elem: az *anyanyelvű oktatás*. Sajátossága a kisebbségi oktatásnak, különösen ha a magyar oktatást tekintjük, hogy itt nemcsak egyszerűen egy *anyanyelv-használati jogról* van szó, hanem egy rendkívül összetett alkotmányos eredetű kisebbségi alapjogról, mely tartalmazza egyrészt az anyanyelv elsajátításának, másrészt az anyanyelven való minden szintű oktatás jogát, harmadrészt pedig az anyanyelvű oktatási intézmény létrehozásának a jogát is. Következésképpen az *anyanyelvű oktatáshoz való jog* egyaránt magában foglal tisztán egyéni jogokat, ezen túlmenően pedig olyan egyéni jogokat, melyek csak közösségben gyakorolhatók, valamint kifejezett kollektív (közösségi) jogokat is.

Túl az anyanyelvi jog fontosságán, a magyar közösség szempontjából, megállapítható, hogy az elmúlt harminc év során e kérdéskörnek volt/van a legnagyobb, leggazdagabb, legváltozatosabb „története”, úgy a jogalkotás, mint a jogalkalmazás vonatkozásában. Ez egyben azt is jelzi, hogy az anyanyelvi oktatás sokszor vált a kisebbségi politika, a többség és kisebbség, a romániai magyar-román viszony harci terepévé, avagy harci eszközévé és ritkán a megegyezés tárgyává.

Az is kétségtelen, hogy nyitott kérdés maradt, amennyiben a kialakított, kompromisszumos megoldások, a kialakított gyakorlat egyrészt nem tekinthetők, a magyar közösség szempontjából teljesen kielégítőnek, másrészt a már „elnyert” jogokat, a már kialakított pozitív gyakorlatot a nemzeti többség nem tekinti – egyébként a jogállamiságot és a jogbiztonságot sértő módon – visszafordíthatatlanoknak, el nem vehetőnek, vagy akár meg nem szüntethetőnek.

Legutóbb éppen egy magyar római katolikus középiskolát nem lehetett még törvénnyel sem létrehozni, önkormányzati tehetetlenkedések után Marosvásárhelyen, és az áldatlan helyzetet még az Alkotmánybíróság sem volt képes, illetve hajlandó orvosolni.

Következésképpen egyáltalán nem véletlen a többi témához képest kétszer akkora a terjedelem, mely minden bizonnyal akár több is lehetett volna.

A magyar nyelvű oktatáshoz képest a közigazgatásban, illetve igazságszolgáltatásban történő anyanyelvhasználat, bár kétségtelenül fontos, de lé-

nyegesen „szerényebb”, és történetiségében is „soványabb” kérdés. Az *anyanyelv használatának joga, különösen a helyi közigazgatásban* jelentős mértékben fokozhatja a magyar közösség tagjainak „komfortérzetét”, vagy pontosabban „otthonérzetét” és egyben biztonságát, biztonságérzetét, hiszen anyanyelvén kommunikálhat a helyi közhatalósággal, magyar nyelven oldhatja meg közigazgatási jellegű ügyeit, ott ahol jelentősebb arányban él. Az otthonosság érzetén túl, az állampolgári ügyintézés hatékonysága is fokozható az anyanyelvhasználattal.

Az *igazságszolgáltatásban történő anyanyelvhasználat*, bár komoly eredménye a 2003-as alkotmánymódosításnak, gyakorlati érvénysülése mutat bizonyos visszafogottságot, akár a magyarok részéről is, amennyiben az a képzet alakult ki, miszerint jobb kilátásokkal rendelkezik az, aki nem igényli a magyar nyelv használatát az igazságszolgáltatásban, a bírói fórumok előtt.

Természetesen vannak olyanok akik egyszerűen nem értik a román nyelvet, vagy nem tudják kifejezni magukat román nyelven, számukra azonban kétségtelenül nagy segítség e jognak a gyakorlása.

Valójában azonban az anyanyelv-használati jogok (ahogyan egyébként általában a kisebbségi jogok) nemcsak a segítséget, nem csak egyfajta asszisztenciát, hátrányosabb helyzet leküzdését kellene jelentse, hanem egyenrangú állampolgárok társadalmi, kulturális együttélését, kölcsönös tiszteletét és megbecsülését. Ezt az egyik tanulmány szimmetrikus interetnikus kapcsolatnak nevezi, melynek lényege, hogy a többség nemcsak egyfajta kegyosztó, jogokat adó/biztosító szerepben kellene feltűnjön, hanem legalább az együttélés alapszabályait, irratlan udvariassági szabályok szerint és ezek betartása okán is ismernie kellene (ott ahol ez indokolt) a kisebbség, esetünkben a magyarság nyelvét, történelmét, hagyományait, kultúráját.

A valóság azonban, egy hangsúlyosan és fokozódó aszimmetrikus viszonyt mutat, amennyiben még a korábbi évtizedekhez képest, *nota bene* a diktatúra éveitől kezdve képest is kevesebb román tanul meg, illetve tud magyarul, vagy egyáltalán mutat hajlandóságot, nyitottságot a romániai magyar közösség kultúrájának megismerése iránt.

Az autonómiaformákról, nevezetesen a *kulturális és a területi autonómiáról* szóló fejezetek alapvetően a fogalmakat magyarazzák, történeti áttekintést nyújtanak ezek nemzetközi szabályozásairól, és különböző országokban meghonosodott létező modelleket ismertetnek, azok szabályozásait, működési gyakorlatát. A román szabályozások ebben a vonatkozásban lényegében teljességgel hiányoznak. Ez azért is tekinthető akár különösnek is, hiszen egyrészt a magyar közösség részéről megfogalmazódott ezzel kapcsolatosan, jogosnak, legitimnek tekinthető igény. Másrészt a politikai célkitűzés megfogalmazásán túlmenően úgy a kulturális, mint a területi autonómiára vonatkozólag készültek jogszabálytervezetek, amelyek hivatalosan be lettek nyújtva a parlamentbe. Itt azonban vagy elutasításra kerültek vagy hosszas bizottsági

viták után nem tűzték a plenáris ülések napirendjére, és így döntés sem született. Harmadrészt pedig figyelemre méltó az a sajátosság, hogy valamely közösség személyi elvű, valamint területi autonómiája nem teljesen idegen, nem összeférhetetlen/összeegyeztethetetlen a román alkotmányos rendszerrel, illetve rendelkezésekkel. A román alkotmány ismeri, elismeri a vallásfelekezetek autonómiáját, mely lényegében egy személyi elvű autonómiaforma és megfelelő analógiaként szolgálhat a kulturális autonómiára. Ugyancsak ismeri a helyi közigazgatási autonómiát, mely mint területi autonómiaforma szolgálhatna mintául más jellegű területi autonómiáknak. Kétségtelen, hogy sem a felekezeti, sem a helyi közigazgatási autonómia nem azonos a kérdéses kulturális és területi autonómiákkal, ugyanakkor ezzel az alkotmányi rendelkezések felidézésével csak azt akartam jelezni, hogy jogi szempontból nem „rendszeridegen” ez az elvárása a romániai magyar kisebbségnek.

A román többség az autonómia-követelések hallatán rendszerint érzelmi/indulati/politikai reakciókat fogalmaz meg és az alkotmányban rögzített nemzetállam-fogalomra hivatkozva utasítja el, kizárva lényegében még a párbeszéd lehetőségét is.

A kulturális autonómiáról szóló fejezet/tanulmány következtetéseiben fogalmazza meg azt a szomorú valóságot, hogy legalábbis az autonómia vonatkozásában a magyar kisebbség és a román többség között nincsen meg a bizalom, és még a fogalmak tisztázásáig sem jut el az erről szóló, egymás mellett elbeszélő politikai diskurzus.

A területi autonómiáról szóló fejezet, mely átfogó képet nyújt a kérdés összehasonlító jogi vonatkozásairól, a különböző működő területi autonómia-modellekről, valamint azon kudarcra ítélt hazai próbálkozásokról, melyeket paradox módon a kommunista politikai rendszerben valósultak meg, de amelyek nem bizonyultak reális, életképes modelleknek. Az 1990 utáni, immáron demokratikus, jogállami rendszerben a párbeszéd, vagy éppen törvénytervezet formájában kezdeményezett autonómia-elképzelések, autonómiatervezetek rendre elutasítással, vagy éppen válasz nélküli bezárkózással szembesültek. Összességében a szerző is úgy véli, hogy a legrelevánsabb román aspektus a kérdésben az a bölcs mondás, amit Nicolae Iorga fogalmazott meg, amikor kijelentette (véltetően a magyarokra vonatkoztatva állítását, de ami a románokra ugyanúgy érvényes kell, hogy legyen) hogy „az emberiségnek nem a (béke)szerződések revíziójára van szüksége, hanem saját előítéleteinek a revíziójára.”

Az autonómiaformák törvényi szabályozása és gyakorlati megvalósítása, esetünkben a román–magyar együttélés egy lehetséges közjogi rendezése lényegében a meddő próbálkozások, és az indulati/érzelmi elutasítások szintjén maradt. Olyan elszalasztott lehetőség, mely a román–magyar viszony *igazi nagy története* lehetett volna, mely talán még egy európai mércével mérhető modellértékű megoldás esélyét is magában hordozta.

Ahogy több tanulmány, egymástól függetlenül is megállapítja, a román nemzetiségi/kisebbségvédelmi politika célja a nemzeti homogenizáció és lassú, fokozatos asszimiláció. Ezen pedig sem a létező kisebbségi, főként anyanyelvi jogok, sem a létező helyi és országos politikai képviselő, de még az alkalmankénti kormányzati szerep- és felelősségvállalás sem változtat.

A tanulmánykötet igazi kuriózuma a *szimbólumhasználatról* szóló írás, hiszen bármennyire is szerves részét képezi a kisebbségi jogok rendszerének, illetve rendkívüli módon meghatározó a nemzeti etnikai, vallási identitás szempontjából, átfogó, többszemponútú (fogalmi, nemzetközi és nemzeti szabályozási, alkalmazási) jogi elemzése mindeddig nem történt meg. Ezért igen csak értékesnek, hiánypótlónak tekinthető, a fiatal szerző tanulmánya, mely végső soron arra a következtetésre jut, hogy a nemzeti kisebbségek szimbólumhasználatának a joga, ennek szabályozása és érvényesülése nemcsak az érintettek elvárásaihoz képest nem megfelelő, illetve elégséges, de még nemzetközi egyezmények standardjainak vagy a nemzetközi szervezetek nem kötelező jellegű ajánlásainak sem felel meg.

A tanulmánykötet fejezeteinek/ tanulmányainak rendkívül egységes, már-már szigorúnak tekinthető szerkezetétől részben eltér az utolsó fejezet úgy tematikájában, felépítésében, látásmódjában, mint a kérdés megközelítésében és tárgyalásában. Ez azonban éppenséggel gazdagítja a kötet tematikus tartalmát, és az előző fejezetek túlnyomó elméleti megközelítései mellett, a szerző nagyon hiteles formában, a joggyakorlat oldaláról mutat be egy rendkívül tanulságos, a konkrét kereteken messze túlmutató esettanulmányt. Az *államosított egyházi javak visszaszolgáltatásának kérdése*, lényegét tekintve egy olyan alapjoghoz köthető, mely önmagában véve nem is kisebbségi jog, hiszen a polgári jog egyik alapintézményéről a tulajdonról, és az ehhez szervesen kapcsolódó alkotmányos alapjogról a tulajdonjogról van szó. Mi több a jogtalanul elkobzott, államosított javak, elsősorban ingatlanok visszaszolgáltatása szintén alapvetően nem kisebbségjogi, nem kisebbségvédelmi kérdés. Még akkor sem kellene az legyen, legalábbis jogállami keretek között, ha történetesen egyházi, esetünkben a romániai magyar református egyház, jogtalanul elvett javainak, ingatlanainak visszaszolgáltatásáról beszélünk.

A visszaszolgáltatási törvények lényegüket és céljukat tekintve nem kifejezetten kisebbségvédelmi szabályozások, bár reparatív, kárpótlási következményeiben kétségtelenül haszonélvezői lehetnek (és kell is legyenek) a romániai történelmi magyar egyházak is.

A sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium ügye, mely nem pusztán egy már visszaszolgáltatott, egyházi tulajdonú épületről szól, mely visszaszolgáltatási eljárás törvényességét, utólag az állami hatóság kétségbe vonva, büntetőjogi elemekkel terhelt polgári peres eljárást kezdeményezett, még csak nem is a református felekezeti iskola ellehetetlenítéséről, hanem egy sokkal mélyebb, rendszerszintű, a többségi román nemzetpolitikai felfogást érintő kérdéstről van szó.

Ezt pedig a magyar közösség úgy fog fel, úgy értelmez és érzékel – ahogyan a szerző is megfogalmazza – mint az államnak, a magyar kisebbség ön-szerveződő képességét gyengítő, fejlődését korlátozó intézkedéseit.

Különösen nehezményezhető, általában a visszaszolgáltatási eljárásokkal, hogy sok esetben (leginkább kisebbségi tulajdonú javak esetében) a közható-ságok még a meglévő jogszabályokat sem tartják tiszteletben, és a legkülön-félébb módon igyekeznek a visszaszolgáltatásokat ellehetetleníteni, korlátoz-ni, fékezni vagy éppenséggel elutasítani. Mindez pedig, a konkrét sérelmen túl, az állampolgároknak a jogállamba, a jogállamiságba vetett bizalmát ren-díti meg, vagy rosszabb esetben számolja fel.

A mintegy összegző tanulság, hogy létezik egy olyan többségi, egyébként téves és elhibázott nemzetpolitikai, kisebbségpolitikai koncepció, mely min-den tényleges, bár korántsem kielégítő kisebbségvédelmi normatív rendelkezést, intézkedést igyekszik ellensúlyozni többségvédelmi jogértelmezéssel, hatósági akciókkal vagy éppen bírósági ítéletekkel.

Nem a józan belátás, bölcs megfontoltság és az őszinte, tartós *rendezni vég-re közös dolgainkat* – indíttatású ki- és megegyezés szándéka az ami meghatározza a többség kisebbségpolitikáját, hanem egyfelől (és még ez a jobbik eset) a kényszeres, nyomás alatti kötelezettség-teljesítés, másfelől a túlfűtött nemzeti érzelem, esetenként indulat és irracionalitás.

A kötet mindegyik tanulmányának soraiból kiérezhető ez a következtetés, mindamelllett, hogy igényes tárgyilagossággal mutatta be a megtett úton elért eredményeket is.

Elismerés és ajánlás

Ez a román nyelven megírt, elsősorban román értelmiségiekhez, politikusok-hoz szóló kötet, nem panaszkönyv, hanem nagyfokú szakmai megalapozott-ságot, széleskörű tudást, tájékozottságot és bőséges dokumentáltságot mutat, őszinteséggel és méltósággal előterjesztett láttelel és diagnózis a magyar ki-sebbségi közösség romániai helyzetéről.

Ajánlom ezt a könyvet a kisebbségi közügyeink iránt érdeklődő erdélyi/romániai magyarokon túl, minden román barátunknak, és azoknak is akiknek a szívében még előítélet, netán ellenérzés van. Lapozgassák, olvassák el eze-ket a tanulmányokat nyitottsággal és jóhiszeműen, mert bár nem lesz könnyű, még kevésbé szórakoztató olvasmány, de a jobb megismeréshez, megértés-hez mindenképpen hozzásegíthet. Ha pedig mindezekon túlmenően még az őszinte párbeszéd, esetleg közös jobbitó szándékú cselekvés lehetőségét is elősegíti, akkor már megérte.

Őszinte, „kalapemelő” elismerésem és nagyrabecsülésem a szerzőknek!